

УДК 342.26 (477)

Моцицька Т.О.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри «Фінанси»
Національного аерокосмічного університету
імені М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ І НЕРІВНОМІРНІСТЬ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ

METHODICAL APPROACH TO THE ESTIMATED ADMINISTRATIVE DIVISIONS AND UNEVENNESS SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE COUNTRY AND ITS REGIONS

АНОТАЦІЯ

У статті обґрунтовано методичний підхід до оцінки пропорційності АТУ адміністративно-територіальних одиниць України, який базується на таких компонентах, як: масштабність, щільність, урбанізація та подрібненість сільських територій. Інтегральний показник АТУ має обчислюватися з урахуванням ентропії процесів формування їх АТУ. Застосування запропонованого методичного підходу на практиці дозволить отримувати об'єктивні оцінки, які мають стати основою прийняття рішень у сфері державного управління соціально-економічним розвитком регіонів країни.

Ключові слова: державне регулювання, адміністративно-територіальний устрій, нерівномірність соціально-економічного розвитку.

АННОТАЦИЯ

В статье обоснован методический подход к оценке пропорциональности АТУ административно-территориальных единиц Украины, который базируется на таких компонентах, как: масштабность, плотность, урбанизация и раздробленность сельских территорий. Интегральный показатель АТУ должен исчисляться с учетом энтропии процессов формирования их АТУ. Применение предложенного методического подхода на практике позволит получать объективные оценки, которые должны стать основой для принятия решений в сфере государственного управления социально-экономическим развитием регионов страны.

Ключевые слова: государственное регулирование, административно-территориальное устройство, неравномерность социально-экономического развития.

ANNOTATION

Grounded methodical approach to the assessment of proportionality of administrative units of Ukraine, based on components such as scale, density, urbanization and dissemination of rural areas. An integral indicator should be calculated on the basis of the formation of entropy of the AUA. The application of the proposed methodological approach in practice will receive objective estimations, which have become the basis of decision-making in public administration socio-economic development of the country.

Keywords: government regulation, administrative divisions, uneven socio-economic development.

Постановка проблеми. Сучасна система адміністративно-територіального устрою (АТУ) України має ряд недоліків, серед яких нерівномірність кратності поділу регіонів за критеріями «регіон – район – сільрада»; надмірна подрібненість територій, яка не відповідає європейським тенденціям; відсутність фінансового потенціалу для забезпечення повноважень

місцевого самоврядування. Непропорційність сучасної системи АТУ виражається в надмірній диференціації таких показників, як: чисельність населення, що припадає на одну сільську раду, кількість міст та сільських територій у регіоні, кількість населення, що припадає на один район.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі представлено багато проєктів, спрямованих на реформування й оптимізацію АТУ України. Проте аналіз електронного фонду авторефератів дисертацій, які містяться в Національній бібліотеці України ім. В.І. Вернадського, свідчить, що питання, пов'язані з оцінкою АТУ як на рівні країни в цілому, так і окремих її адміністративно-територіальних одиниць, опрацьовані недостатньо. Проблемам оцінки АТУ країни присвячено праці таких вчених, як А. Доценко, М. Дністрянський, О. Кучабський та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Неможливо проводити реформи, що стосуються змін розміру адміністративних одиниць, їх підпорядкування, бюджетних відносин із центром, не зваживши всі ключові моменти впливу цих реформ на економічний та соціальний розвиток.

Мета статті полягає у розробці обґрунтованого методичного підходу до оцінки як оптимальності АТУ країни та її регіонів, так і економічного та соціального розвитку їх адміністративно-територіальних одиниць [1].

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначення особливості адміністративно-територіального устрою регіону можна провести за допомогою його комплексної оцінки за найважливішими параметрами, а саме:

- масштабність адміністративно-територіальних одиниць;
- щільність населення адміністративно-територіальних одиниць;
- урбанізація населення регіону;
- подрібненість сільських територій регіону.

Ураховуючи проведений аналіз літературних джерел, запропонована логічна схема, за якою

доцільно проводити оцінку АТУ шляхом розрахунку інтегрального показника з урахуванням ентропії (рис. 1) [2].

Як видно з рис. 1, розрахунок інтегрального показника адміністративно-територіального устрою регіонів базується на таких компонентах, як масштабність, щільність, урбанізація та подрібненість сільських територій. Кожна з цих компонент містить базові часткові показники, які відображаються в державних статистичних спостереженнях та характеризують різні аспекти адміністративно-територіального устрою регіонів країни.

Так, до складу компоненти «Масштабність» віднесені чисельність населення та площа території; до компоненти «Щільність» – щільність усього населення та щільність сільського населення; до компоненти «Урбанізація» – загальна міська урбанізація та урбанізація обласного центру.

Загальну міську урбанізацію доцільно розраховувати як відношення чисельності міського населення регіону (району) до загальної чисельності населення регіону (району).

Урбанізація обласного центру представляє собою відношення чисельності населення обласного центру (для регіонів) та чисельності населення міст обласного значення (для районів) до загальної чисельності міського населення.

Компонента «Подрібненість сільських територій» містить подрібненість населення регіону (району), яка обчислюється як відношення чисельності сільського населення регіону (району) до середньої чисельності населення; та подрібненість площі регіону (району) – відношення площі сільських територій до середньої площі регіону (району).

Інтегральний показник адміністративно-територіального устрою доцільно розраховувати з урахуванням ентропії, притаманної будь-яким процесам регіонального розвитку. Під ентропією розуміється міра неупорядкованості елементів (ознак) будь-якої системи.

Інтегральний показник адміністративно-територіального устрою з урахуванням ентропії розраховується за формулою [2]:

$$R(S_i) = \sum_{j=1}^n H_j b_{ij}, \quad i = \overline{1, m}, \quad (1)$$

де $R(S_i)$ – інтегральний показник адміністративно-територіального устрою регіону (району);

H_j – ентропія -ї ознаки;

b_{ij} – кількісна оцінка -ї ознаки для -го об'єкта;

m – кількість об'єктів;

n – кількість ознак.

У даному випадку ознаками виступають наведені вище компоненти інтегрального показника адміністративно-територіального устрою регіону (району) країни.

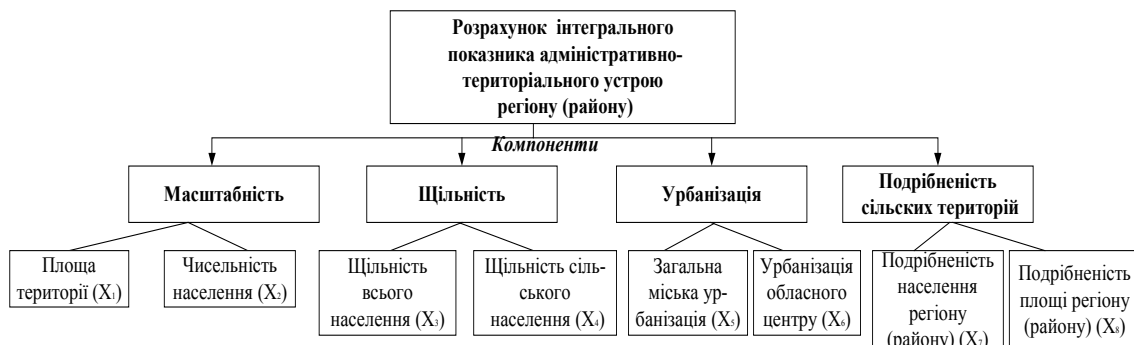

Рис. 1. Схема оцінки АТУ адміністративно-територіальних одиниць країни

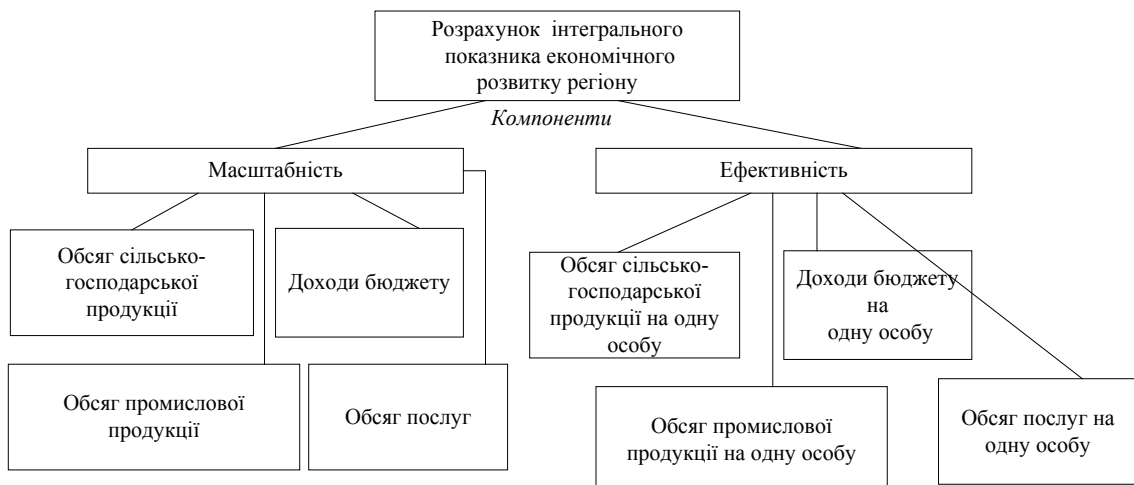

Рис. 2. Схема оцінки економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць країни

Першочерговим завданням державної політики, спрямованої на управління регіональним соціально-економічним розвитком, є вироблення науково обґрунтованої методики оцінки економічного, соціального розвитку регіонів країни та їх адміністративно-територіального устрою.

Виходячи з досвіду досліджень [3–5], оцінка економічного та соціального розвитку регіонів країни має відповідати таким вимогам:

1. Вихідні показники, що складають базу дослідження, мають бути співставленими у часі.
2. Перелік показників має точно відображати сутність досліджуваного явища, не бути невиправдано великим.
3. Інформація, необхідна для оцінки, має бути загальнодоступною.
4. Результати оцінки повинні легко інтерпретуватися.

5. Отримані висновки щодо оцінки регіонального соціально-економічного розвитку та адміністративно-територіального устрою мають бути доступними широким верствам суспільства та використовуватися в роботі органів державного та регіонального управління.

Оцінити рівень економічного розвитку регіонів (районів) можна за допомогою інтегрального показника, який базується на двох компонентах – масштабність економічного розвитку та його ефективність (рис. 2).

Компонента «масштабність економічного розвитку» містить такі часткові показники: обсяг промислової продукції, обсяг сільськогосподарської продукції, обсяг реалізованих

послуг та доходи бюджету. Ці показники відображають найважливіші аспекти економічного розвитку – промисловість, аграрний сектор та сферу послуг, а також бюджетне забезпечення процесів регіонального розвитку.

Компонента «ефективність економічного розвитку регіону» базується на відносних показниках – обсяг промислової продукції на одну особу, обсяг сільськогосподарської продукції на одну особу, обсяг реалізованих послуг на одну особу та доходи бюджету на одну особу.

Аналіз літературних джерел свідчить, що показники рівня безробіття та доходів населення найбільш часто застосовуються для виявлення особливостей розвитку соціальної системи. Тому для оцінки соціального розвитку обрані показники «доходи населення» (середньомісячна заробітна плата для районів) та «рівень зареєстрованого безробіття» (рис. 3).

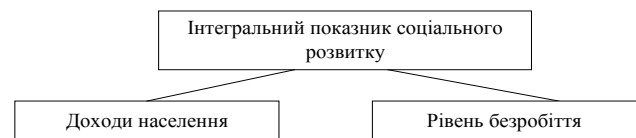

Рис. 3. Схема оцінки соціального розвитку регіонів

Методичний підхід до оцінки АТУ та економічного й соціального розвитку регіонів країни та районів області підпорядкований наступній загальній схемі (рис. 4).

Висновки. Запропонований підхід дозволяє оцінити АТУ устрій регіонів (районів) країни

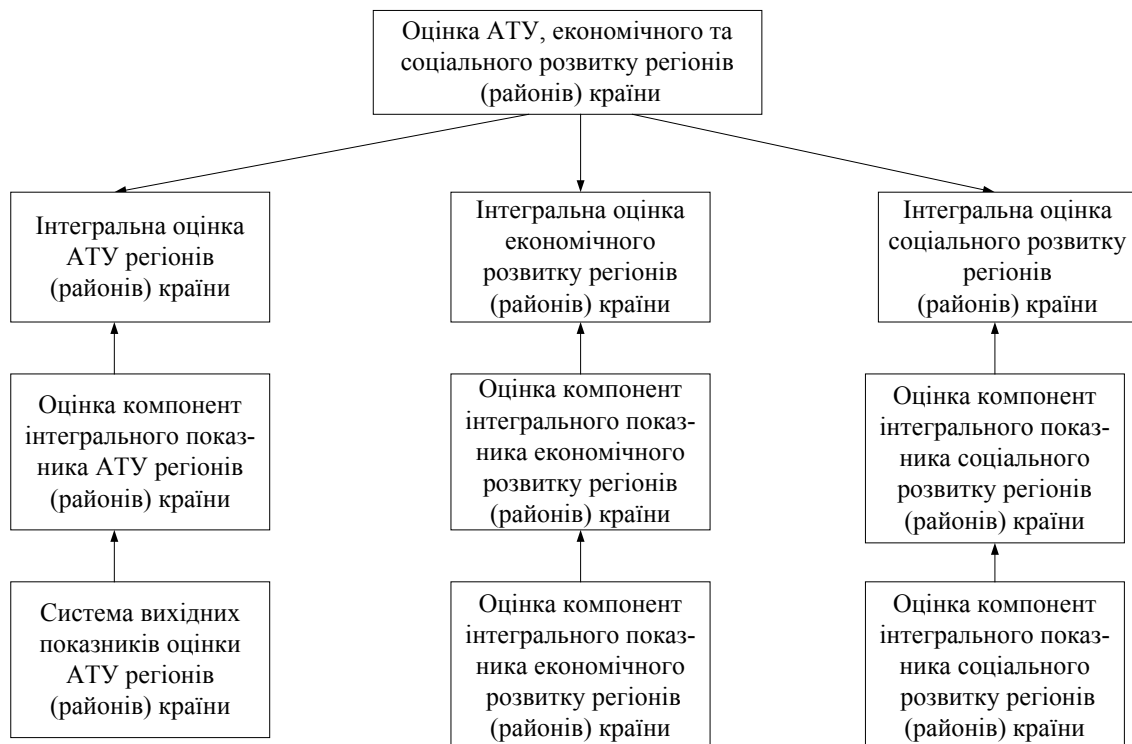

Рис. 4. Загальна схема оцінки АТУ та економічного й соціального розвитку регіонів (районів) країни

та рівень їх економічного й соціального розвитку за допомогою інтегральних показників. Даний підхід відповідає наведеним вимогам до дослідження соціально-економічних явищ та процесів і дозволяє отримати оцінки за трьома сферами розвитку регіонів – просторового, економічного та соціального.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Зелінська Н.С. Механізм державного управління упорядкуванням адміністративно-територіального устрою на регіональному рівні (на прикладі південних областей України) : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / Н.С. Зелінська. – Одеса, 2010. – 20 с.
2. Пригожин И. Порядок из хаоса / И. Пригожин, И. Стенгерс. – М. : Прогресс, 1994. – 266 с.
3. Пилипенко І.О. Історичні аспекти становлення та розвитку концепції «центр – периферія» / І.О. Пилипенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Nzvdpu_geogr/2008_15/istoruchni%20aspektu.pdf.
4. Польшнев А.О. Межрегиональная экономическая дифференциация: методология анализа и государственного регулирования / А.О. Польшнев. – М. : Едиториал УРСС, 2003 – 208 с.
5. Поповкін В.А. Регіонально-цілісний підхід в економіці / В.А. Поповкін. – К. : Наукова думка, 1993. – С. 97.